

SEVERNÍ AMERIKA

Amerika byla "objevena" několikrát

1. osídlení do té doby panenského území před desítkami tisíc let
2. norští Vikingové, dopluví do severní Ameriky přes Island a Grónsko
3. setkávání a střety indiánské a evropské kultury od 15. století

Matěj Václav Kramerius 1803: původní obyvatelé Ameriky pravděpodobně přišli z asijské Kamčatky do americké Aljašky

původ Indiánů - dnes problém vědecký, dříve především náboženský (Bůh stvořil pouze 1 muže a ženu, z nichž pocházejí všichni obyvatelé planety, to též odpovídá názorům mnoha antropologů, že neexistují rasy, pouze fyziognomie přizpůsobená podmínkám)

španělský dominikánský mnich, pozdější biskup v mexickém Chiapasu, **Bartolomé de las Casase** (1474 - 1566), ochránce Indiánů, soudil, že Indiáni jsou potomci 10 ztracených izraelských kmenů, o nichž se hovoří ve Starém zákoně; jiní si všimli zprávy z První knihy Šalamounovy a domnívali se, že Ofir, odkud Šalamounovy služebníci přivezli zlato, je dnešní Peru

dnešní věda potvrzuje Krameriovu domněnku: první člověk pravděpodobně pronikl do Ameriky z Asie přes Beringovu úžinu

(pouze 80 km, v polovině 2 ostrovy, pouze 50 m hloubky střídání dob ledových s teplými, ledovce a poklesy hladiny moří až o několik set metrů dávní Paleoasiaté tedy mohly přejít i suchou nohou, v několika vlnách a v malých skupinách)

pravděpodobně před 35 tisíc - 50 tisíci lety (podobně jako Austrálie, která rovněž zůstala v izolaci před Evropany až do 18. st.)

asiatské a mongoloidní rysy Indiánských etnik

předkové dnešních Indiánů nechtěli objevovat nový kontinent, jen pokračovali v kočovném hledání lepšího životního prostředí (pronásledování zvěře), ze stejných pohnutek putovali dále na jih v době příchodu kamenné nástroje, oheň, oděv z koží, předměty ze dřeva a kostí proměny životního způsobu a kultury (a koneckonců i fyziognomie) jsou pak důsledkem velmi dlouhodobé epochy izolovaného samostatného vývoje v konkrétních lokálních podmínkách, při specializaci na různé formy získávání potravy nomádi (kočovníci), hlavně sběrači, snad rybolov i specializace na lov zvěře větších rozměrů s elementárními nástroji

žádný nález vymřelého samostatného druhu lidí, dokonce ani žádné doklady o primátech na americkém území

již Čechoameričan **Aleš Hrdlička**: Early Man in South America (1912) - syntetizoval teorie o Beringově úžině

francouzský badatel **Paul Rivet** (1876-1958) předpokládal dvě vlny osídlení, z Austrálie a z Oceánie

naopak norský etnograf **Thor Heyerdahl** dokazoval plavbou na voru Kon-Tiki z Peru na Tahiti (1947) osídlení Oceánie z incké oblasti Jižní Ameriky i opačný vliv egyptský na americké civilizace (papyrový člun ze Safi na Barbados 1969)

nejstarší nalezené ostatky 38 000 let (Texas)
nejstarší předmět (opánky v oregonské jeskyni) 9 000 let
přítomnost prvního člověka v Mexiku před 25 000 lety (epocha Paleolitu)
Peru před 18 000 lety
ve Venezuele před 16 000 lety
v Chile před 13 000 lety (epocha mezolitu)

pěstování užitkových rostlin před 6 000 lety, hlavně kukuřice

dnešní Eskymáci byli posledními příchozími

prvních 10 000 let se americké kultury neodlišují od předchůdkyň na asijském kontinentě

abilenská kultura

sandijská kultura (jeskyně Sandía u Albuquerque v Novém Mexiku) 12 000 - 8 000 př.n.l.
kamenné hroty upravené po obou stranách tupým zářezem, nalezené se zbytky vyhynulé fauny, např. mamutů

folsomská kultura (vesnice Folsom v Novém Mexiku) 8 000 př.n.l., lovci

kultura Cochise (keučis) v Arizoně

1. fáze **Sulphur Springs** 8.-4. tisíciletí př.n.l.

kamenná industrie (hroty po stranách vroubkované) společně s ostatky mamutů a bizonů)

2. fáze **Chiricahua** 4.-2. tisíciletí př.n.l.

mlecí kameny, hmoždíře, drtiče ke zpracování rostlin

3. fáze **San Pedro** 2 000 - 500 př.n.l.

šípy se širokou šálou hrotů, pěstování kukuřice

kultura košíkářů (Basket-Makers), někdy též kultura **Anasaki** (=staří)

Utah, Colorado, N.Mexiko od 400 př.n.l.

nálezy pletených košíků a sandálů

1. fáze od 400 př.n.l. do konce 6. st.

další fáze 6. - 7.st. n.l.

vesnice složené z několika oválných chat z kůlů s plochou střechou, kukuřice a tykve

kultura pueblanská

stavitelé domů - měst, puebel, nejvyšší stupeň ve vývoji předkolumbovských kultur S.Ameriky, od 7. st. vrchol 12., 13. stol.

Olmécká kultura (dnešní Mexiko) 1200 - 500 př.n.l.

žádné kosterní nálezy, ale monumentální sochařská díla (posmrtná maska)

- zřetelné asijské rysy a mongoloidní původ (šikmé oči, malá robustní postava, krátký a široký nos, plné rty)

rurální život cca 350 000 obyvatel

město **Teotihuacán** hl. 350-650 n.l. (Oaxaka)

vyspělá architektura, veřejné stavby, čtvrti dle zaměstnání nebo původu

možná nejlidnatější město světa (200 000 obyvatel): obchodníci, vojáci, kněží

v té době v Číně obdobné město Čchang-an

mezi 650 - 750 vydrancováno a vypáleno neznámým agresorem

Mayové

poloostrov Yucatán, dnešní Mexiko, Guatemala, částečně Honduras a Salvador, 600 - 12. st. městské státy, písmo a číslice (s.24), kalendář

jediná americká civilizace, která vyvinula písmo, schopné vyjadřovat abstraktní pojmy intelektuální kultura narozdíl od imperiálních aztécké a incké (na území dnešního Peru)

Mayové = "Řekové Nového světa" (obdobná situace jako v antickém Řecku)

dědičný vládce, městští správci, svobodní zemědělci a řemeslníci platili daně (1/3 vládci, 1/3 kněžím), otroci (rodilí, zajatci, prodání, odsouzení)

vládci - deformace hlavy - tetování, zjizvení, orlí nástavec na nos

kukuřice, fazole, kakaovník, tabák, bavlna, med, rybolov, lov králíků, chov krůt a kachen platidlem byly kakaové boby (1 otrok = 100 bobů)

žvýkání - strom maysky zvaný cha, jehož gumovou pryskyřici mayští chlapci žvýkali

po prvních kontaktech se Španěly počátkem 16. st. epidemie smrtelných neštovic

yukatánský poloostrov Španělé podrobili až po těžkých bojích 1546

španělští dobyvatelé ničili mayskou kulturu, z literatury se dochovaly jen 3 kodexy (nyní uloženy v Drážďanech, Paříži a Madridu)

Mayové nuceni převzít kastilskou podobu latinské abecedy, v níž napsány např. knihy Chilama Balama, jejichž součástí jsou též Kronika Maticha a U Mutil Chuenil Kin Sansamal neboli mayský horoskop

Aztékové

zpočátku nevýznamná skupina, vznikem jejich impéria byl dovršen dlouhodobý vývoj etnik Mexické náhorní plošiny

přicházejí z ostrova Aztlan jako nástupci kultury Toltéků 1068

1325 se usadili na ostrůvku jezera **Texcoco**, který časem proměnili ve velkolepé město

Tenochtitlán

po mnoha bojích se spojili s dalšími dvěma městy a postupně ovládli všechna města kolem jezera Texcoco (vzpírající se kmeny krutě potlačovali), ovládli území až k Mexickému zálivu 15. st. expanzivní růst ohromné Aztécké říše, kult válečných operací

(důležitý úkol získávat zajatce pro masové obětní rituály jako vyjímání vnitřností, stahování z kůže)

v době míru jen pár specializovaných jednotek, v době války mobilizace všech (Cortézovy jednotky odhadovali 150 000 mužů, což v té době neměla žádná evropská velmoc)

boj z dálky (kopí a luk), z blízka (štíty a kratší kopí), čest válčit s připravenými, ne překvapení, ne taktika (3 poselství před zahájením obsazování)

1503-1520 **Moctezuma II.** víceméně už jen potlačoval povstání podmaněných kmenů a nakonec poražen Španěly

zemědělství - kukuřice, rajčata, kakaové boby, tabák, lov, rybolov, krocan a pes

společnost: rolníci x páni ("šlechtici"), obchodníci, otroci

kultura: architektura, sochařství, malířství a drobnomalba, um. řemesla (zlatnictví), literatura (bez hlásek a slov - obrázkové písmo + ústní tradice; psalo se na vydělanou jelení kůži nebo na listy z vláken agáve, spojených v leporela = kodexy), hudba a tanec

2 druhy škol pro nižší a vyšší vrstvy

1521 vše zničeno Španěly, aztécké chrámy obsahovaly zlato (na rozdíl od mayských)

dobyty indiánské území Španěly = CONQUISTA

Hernán Cortéz (1485-1547) - vojevůdce dobře vyzbrojených Španělů

na troskách Tenochtitlánu začalo vznikat Ciudad de México

dnešní Mexiko do 1821 = **Nové Španělsko**

hudba Indiánů

proměny chápání i funkcí - dříve identifikovala, tedy oddělovala jednotlivé kmeny dnes identifikuje, tedy spojuje Indiány jako celek vůči bílým obyvatelům - vzniká nový mezikmenový hudební styl ceremoniálů **powwow** (pauau)
Indiánů v USA 2 miliony (přes 500 kmenů) a v Kanadě 1/2 milionu - zlomek obyvatel v době příchodu Evropanů zde žilo přes 1000 kmenů s více než stovkou jazyků

8 kulturních oblastí Indiánů:

1. Inuité (eskymáci) arktických oblastí v severní Kanadě a na Aljašce
  2. Indiáni severovýchodu (mezi Atlantským oceánem a Velkými jezery)
  3. zemědělci jihovýchodu (nejhustěji osídlená oblast mezi Atlantským oceánem a Mississippi) ohraničená dnešními státy Tennessee a západní Virginii
  4. prérijní Indiáni (na východ od Skalistých hor až k řekám Missouri a Mississippi)
  5. pueblané na jihozápadě USA
  6. obyvatelé Velké pánve na severozápadě USA
- a další

základní rysy hudby severoamerických Indiánů:

jednohlasý zpěv (často sborový)

zpěváci často "forzírují", tj. zpívají s napjatými hlasivkami, takže výsledný zvuk je drsný, "tlačený", někdy falzetový

jen málo melodických nástrojů, nahrazuje je hlas (často jen zvuk bez slov, vyjadřující jen čistě cítění)

doprovod rytmičnými nástroji: **bubny a chřestidla**

flétny (a píšťaly z orlích kostí)

rarity: ústní luk (jedna strana struny je napínána ústy) nebo apačské housle (vyřezané z dutého lodyhy rostliny agave) s tenkým delikátním tónem

tanec

hlavní je funkčnost hudby, její účel není v předvedení kvalit skladby nebo interpretace, ale

nadpřirozený účín

(často symbolika flétna - vzduch, buben - zem)

hudebníci bývají často zároveň šamany, medicinmany apod. (chápání hudby je často "objasňováno" ve snech a vizích)

pro hudbu prérijních Indiánů je např. příznačné užívání vysokých tónů, sestupná melodická linka, nápadně drsný hlasový projev a málo homogenní unisono ve sborových částech, hrdinské projevy lovců (např. Siouxové)

naproti tomu Indiáni Pueblané (např. Hopiové) zpívají převážně ve spodní hlasové poloze, v homogenním unisonu a formální uspořádání jejich písní bývá velmi složité

pro hudební styl Navahů a Apačů je charakteristické nazální zbarvení hlasu, velký rozsah melodie a jednoduchý rytmus

současná indiánská world music:

rockové trio navajských sourozenců **BLACKFIRE**, ovlivněné tradiční indiánskou hudbou politicky vyostřené texty reflektují naděje, překážky a svobody každodenního života

rocková tvorba kanadské Inuitky **Lucie Idlout**

texty politicky vyostřené, např. kritizující, laxní přístup úřadů k problémům jejich etnika,

MEXIKO

před příchodem Španělů volná konglomerace různých kulturních regionů s hudbou, provozovanou po tisíce let
majorita dnešní společnosti - indošpanělští mesticové (míšenec španělského otce a indiánské matky, jen zřídka naopak) jsou též různí a hrají různé styly
vliv španělský, africký i další evropský, absorbování vlivů italské opery, francouzských komorních orchestrů, kubánských tanečních bandů
lidoví hudebníci Mexika dnes hrají na nástroje z orchestrů, jako jsou housle nebo trubka i nástroje lidové hudby Evropy, jako jsou akordeon, mandolína nebo psalterium, i třeba africký xylofon, strunné nástroje včetně harf, i indiánské flétny a bubny

současná mexická world music:

skupina **LOS FOLKLORISTAS**

vznikli před 40 lety jako amatérská kapela, která se chce věnovat umělecké tradici své země; cestovali po Mexiku i jinde a nahrávali a fotili a sbírali

trio **TLEN HUICANI**

nástroje typické pro oblast Velakrůz: harfa, jarana (malá osmistrunná kytara), requinto (čtyřstrunná kytara pro melodii a protihlasy)

taneční hudba son jarocho: dupání jako v andaluské taneční hudbě, v kytarách někdy rytmus afrických otroků

zpěvačka **AMPARO OCHOA s kapelou** traky 11 - 13

ztělesňuje drzost, ironii i senzualitu typickou pro mexické lidové zpěvačky

časté téma z období mexické revoluce 1910, období stávek a oddílů Emiliana Zapaty

skupina **LOS CAMPEROS DE VALLES**

styly huapango nebo son huasteco = tradiční taneční hudba oblasti Huasteca, úrodného kraje východního Mexika

nástroje: housle hrající melodické linky (včetně bohaté ornamentiky, hrané na 2 struny najednou), jarana huasteca (malá pětistrunná kytara hrající akordy) a huapanguera

(pětistrunná akustická basová kytara) - oba vyráběné a užívané jen v tomto regionu

zpěvák huasteca musí být připraven improvizovat dlouhé pasáže textu, může používat určitá ustálená spojení, i nezvyklá slova, ale hlavně musí dovézt publikum ke smíchu

časté užívání falzetového hlasu je typické pro son huasteco a sahá až k tradicím indiánského zpěvu, vysoký zpěv mužů je v regionu oceňován

mulatská zpěvačka a harfenistika **GRACIANA SILVA GARCIA**

HUDBA AFROAMERIČANŮ

je spíše kapitolou teorie a dějin světové populární hudby

objevení Ameriky 1492, deportace otroků ze západní Afriky - konstituce afroamerického folklóru

hudba černých otroků byla zpočátku spíše potlačována (komunikace bubnováním byla podezřelá), podporován byl zpěv pracovních písní - kritérium i při nákupu otroků

v africké kultuře přemožení přejímají zvyky i božstva přemožitelů, i otroci přijímali křesťanství a hudbu s ním spojenou

blues, jazz i country vznikalo na americkém jihu (zemědělský a rasistický) a ne na severu (průmyslový, intelektuální a rasově tolerantnější)

300 let inkubační doby, mísení různých směrů a kultur a jazyků, v 19. st. se ustálily:

formy provozování náboženské hudby

vooodoo ... pohanské náboženské tance, doprovázené autentickými zpěvy, hlavně v karibské oblasti

ring shout ... několikahodinový náboženský obřad, zpravidla končící extází; tanečníci v kruhu, někdy pochod kolem kazatele, exaltovaný zpěv a výkřiky, někdy i instrumentální doprovod

camp meeting ... náboženské shromáždění pod širým nebem, improvizované zpěvy bělochů s černochoy, sekty, počátek 19.st.

spirituály ... tvůrčím procesem mnohokrát opakované a ustálené melodie náboženských shromáždění, původně melodie náboženských zpěvů bílých osadníků, přejímané a přetvářované ve sborovém černošském improvizovaném zpěvu

gospel songs ... černošské duchovní, kostelní písně; novodobé spirituály (až začátek 20.stol., tj. vyvíjené v konfrontaci s jazzem a popem); hlavně novozákonní texty, větší význam sólového vokálu

jubilees ... písně přebírané z církevních zpěvníků, podávané cca od poslední třetiny 19.st. hudebně školenými zpěváky; 2. výklad - synonymum výrazu ring- shout;

formy provozování světské hudby:

work song = pracovní písně (plantážní hollery, popěvky lesních dělníků, lodníků, železničních nádeníků; uchovaly tradice západoafrického hudebního projevu; většinou kolektivní jednohlasé písně s charakteristickým využitím techniky call-respons (zvolání a odpovědi), formální rámec verze - refrén; opakované akcenty, které pomáhaly organizovat jednotvárné pracovní úkony

minstrel song - začátek vlastní osobité americké populární písně; běloši ze severu, navštěvující jih, si všímali projevu černochoy a parodovali jej (tradice od 1799 v Anglii - Johann Gottlieb Graupner poprvé vystoupil s černou maskou ve hře *Černý ničema*; vznik tradice obdobné evropskému kabaretu, objevování synkop v rytmu a pentatoniky v melodice komické výstupy 2 protagonistů - mistr s kastaněty a mister Tamburine, do kruhu sedí hudebníci, střídání písniček a výstupů (banjo), na závěr společná promenáda cake walk (1.černošský tanec, který se uplatnil u bělochů)

americký klasik minstrelní písně **Stephen Collins Foster** (zlidovělé písně jako *Oh Susannah*, 1848, *Old Folks At Home = Swanee River*, 1851)

po válce severu proti jihu a zrušení otroctví pronikají do těchto představení sami černoši - karikují bělochy, jak karikují černochoy

blues - původně lidový venkovský zpěv, zpravidla s doprovodem kytary, foukací harmoniky ap.; z původní formální neurčitosti a nepravidelnosti se postupně ustálila dvanáctitaktová

forma s jednoduchou statickou, ale v jemných nuancích bohatě variovanou harmonií vznik v oblasti mississippijské delty z plantážních popěveků a dalších pracovních písní textově a pocitově jde většinou o vyzpívání se z trablů a neštěstí

country blues - venkovské blues od 60. let 19. st. z miss. delty (Son House, Robert Johnson, Charley Patton)

texaské blues (T. Alexander, Blind Lemon Jefferson, Huddie Ledbetter)

city blues - městské blues, klasické blues z 20. let, často s doprovodem klavíru (zpěvačky Ma Rainey, Bessie Smith, Big Bill Broonzy, Memphis Slim

sběratel a upravovatel lidových blues - klasicky vzdělaný kapelník černošského orchestru

Walter Christopher Handy (*Memphis Blues, St. Louis Blues, Beale Street Blues ...*)

poválečné blues a poměstělé venkovské blues (John Lee Hooker, Sonny Boy Williamson, Howlin' Wolf)

urban blues - modernější forma městského blues, různé v různých oblastech (Joe Turner v Kansasu, T-Bone Walker v Textasu, B. B. King v Memphisu)

industrial blues, rhythm & blues, elektricky amplifikované nástroje (Muddy Waters, Joe Williams, Sonny Boy Williamson, Howlin' Wolf, B. B. King)

ragtime - synkopovaná hudba kterou hráli černoši evropsky vyškolení; forma pochodu s několika částmi a triem jako v dechové hudbě

Scott Joplin (*Maple Leaf Rag, Entertainer...*)

snaha povýšit ragtime na klasickou hudbu Afroameričanů

do rag timu se promítl synkopovaný doprovod tance cake walk (taneční hra spojená s tancem, páry soutěží o koláč, původ ve společens. hře jihoam.čern., a.již západoafr.obřadnictví; zprav.dopr.4strunn.banjo);

vznik a rozvoj jazzu a jazzem ovlivněných tanců jako cake walk, grizlibard, foxtrot...

HUDBA EVROPSKÝCH PŘISTĚHOVALCŮ

country & western

souhrnný název pro hudební formy amerického venkova a styly z nich vycházející jejich původním zdrojem byly písně a balady vystěhovalců zejména z Anglie, Irska a Skotska, kteří se usadili v teritoriu Appalačského a Ozarského pohoří jihu USA a až do 20. let 20. st. byli izolováni od městského hudebního života
původně tedy lidová hudba, jejíž další rozvoj přinášel novou umělou tvorbu šířenou prostřednictvím rozhlasu a gramofonového průmyslu s centrem v Nashville
např. "zpívající brzdař" **Jimmy Rodgers**, houslista **Uncle Jimmy Thompson**, zpěvák a banjista **Uncle Dave Macon**, masová obliba zpívaných westrnů (**Roy Acuff**)
vznik dalších stylových odnoží, např. kolem 1945 **bluegrass** - **Bill Monroe & The Bluegrass Boys**, až čtyřhlasý zpěv, pětistrunné banjo jako hlavní sólový nástroj (tříprstová technika **Earla Scruggse**), kytara, mandolína, housle, kontrabas, dobro
od přelomu 40. a 50. let kult hvězd jako **Hank Williams**, **Hank Snow**, **Chat Atkins...**;

folk

původně hnutí za obrodu anglosaské lidové písně, usilující o její návrat do života prostřednictvím aktualizující interpretace, zahrnující i soudobé vyjadřovací prostředky později též vlastní tvorba, vznikající pod těmito inspiracemi

1) sběratelé amerického folklóru, z něž folkové hnutí vyšlo, 30. a 40. léta 20. st.

John Lomax a jeho syn **Alan Lomax**: *Cowboy Songs and Other Frontier Ballads* (1910), *American Ballads and Folk Songs* (1934), *Folk Songs* (1947)
Folk Songs, USA (1947)

Pete Seeger - sběratelství bezprostředně spojoval s interpretací o politickými postoji (*We shall overcome*), **Woody Guthrie**

2) 40. léta vznik prvních skupin **Almanac Singers** a **Weavers**

3) vzrůst popularity po studené válce od konce 50. let, soubory **Kingston Trio** nebo **Peter, Paul and Mary**; nástup nové protestní tematiky - **Joan Baez**, **Bob Dylan**

4) od 1965 spojení folku s rockem, bohatá výrazová diferenciacie (Kanad'an Leonard Cohen, Joni Mitchellová...)